

SOSYAL SİGORTALAR VE GENEL SAĞLIK SİGORTASI KANUNU

KANUN NUMARASI

: 5510

KABUL TARİHİ

: 31/5/2006

YAYIMLANDIĞI RESMÎ GAZETE

: TARİH: 16/6/2006 SAYI: 26200

YAYIMLANDIĞI DÜSTUR

: TERTİP: 5 CİLT: 45

AKADEMİK

MADDE 41

DR. ÖĞR. ÜYESİ ÖMER UĞUR

SİGORTALILARIN BORÇLANABİLECEĞİ SÜRELER

MADDE 41- Bu Kanuna göre sigortalı sayılanların;

- a) Kanunları gereği verilen ücretsiz doğum ya da analık izni süreleri ile 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (a), (b) ve (c) bentleri kapsamındaki sigortalı kadının, üç defaya mahsus olmak üzere doğum tarihinden sonra iki yıllık süreyi geçmemek kaydıyla borçlanılacak sürelerde uzun vadeli sigorta kolları açısından sigortalı sayılmaması ve çocuğunun yaşaması şartlarıyla talepte bulunulan süreleri,
- b) Er veya erbaş olarak silâh altında veya yedek subay, yedek astsubay okulunda geçen süreleri,
- c) 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında olanların, personel mevzuatına göre aylıksız izin süreleri,
- d) Sigortalı olmaksızın doktora öğrenimi veya tıpta uzmanlık için yurt içinde veya yurt dışında geçirdikleri normal doktora veya uzmanlık öğrenim süreleri,
- e) Sigortalı olmaksızın avukatlık stajını yapanların normal staj süreleri,
- f) Sigortalı iken herhangi bir suçtan tutuklanan veya gözaltına alınanlardan bu suçtan dolayı beraat edenlerin tutuklulukta veya gözaltında geçen süreleri,
- g) Grev ve lokavtta geçen süreleri,
- h) Hekimlerin fahrî asistanlıkta geçen süreleri,

1) Seçim kanunları gereğince görevlerinden istifa edenlerin, istifa ettikleri tarih ile seçimin yapıldığı tarihi takip eden ay başına kadar açıkta geçirdikleri süreleri,

i) Bu bendin yürürlüğe girdiği tarihten sonraki sürelerle ilişkin olmak üzere, 4857 sayılı Kanuna göre kısmi süreli iş sözleşmesi ile çalışan sigortalıların, kısmi süreli çalıştıkları aylara ait ek-sik süreleri,

j) Sigortalı olmaksızın, 8/4/1929 tarihli ve 1416 sayılı Ecnebi Memleketlere Gönderilecek Talebe Hakkında Kanuna göre yurt dışına gönderilen ve öğrenimini başarıyla tamamlayarak yurda dönenlerden yükümlü bulunduğu mecburi hizmet süresini tamamlamış olanların, yurt dışında resmî öğrenci olarak geçirmiş oldukları öğrenim sürelerinin 18 yaşının tamamlanmasından sonraki döneme ait olan kısmı,

kendilerinin veya hak sahiplerinin yazılı talepte bulunmaları ve talep tarihinde 82 nci maddeye göre belirlenen prime esas günlük kazanç alt ve üst sınırları arasında olmak üzere, kendilerince belirlenecek günlük kazancın %32'si üzerinden hesaplanacak primlerini borcun tebliği tarihinden itibaren bir ay içinde ödemeleri şartı ile borçlandırılarak, borçlandırılan süreleri sigortalılıklarına sayılır. (i) bendi kapsamında borçlanılacak sürelerle ilişkin genel sağlık sigortası primlerinin ödenmiş olması halinde, genel sağlık sigortası primi ödenmiş bu sürelerle ilişkin borçlanma tutarı %20 oranı üzerinden hesaplanır.

Bir ay içinde ödenmeyen borçlanmalar için ise yeni başvuru şartı aranır. Primi ödenmeyen borçlanma süreleri hizmetten sayılmaz. Borçlanma sürelerinin ne şekilde belgeleneceğini belirlemeye Kurum yetkilidir.

Bu Kanuna göre tespit edilen sigortalılığın başlangıç tarihinden önceki süreler için borçlandırılma halinde, sigortalılığın başlangıç tarihi, borçlandırılan gün sayısı kadar geriye götürülür. Sigortalılık borçlanması ile aylık bağlanmasına hak kazanılması durumunda, ilgililere borcun ödendiği tarihi takip eden ay başından itibaren aylık bağlanır.

Borçlanılan süreler, uzun vadeli sigorta ve genel sağlık sigortası bakımından;

a) Birinci fıkranın (a), (b), (d), (e), (f), (g), (h) ve (j) bentleri gereği borçlananlar, borçlandığı tarihteki 4 üncü maddenin birinci fıkrasının ilgili bendine göre,

b) Birinci fıkranın (c) ve (i) bentleri gereği borçlananlar, 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (c) bendine, (i) bendine göre borçlananlar ise 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (a) bendine göre,

sigortalılık süresi olarak değerlendirilir.

Bu Kanunun yürürlük tarihinden sonraki sürelerle ait borçlanmalarda; borçlanılan prime esas gün sayısı borçlanılan ilgili aylara mal edilir. Seçilen prime esas kazanç, borcun ödendiği tarihteki prime esas asgarî kazanç oranlanarak, söz konusu oran ilgili ayın prime esas asgarî kazancı ile çarpılır. Bulunan tutar, ilgili ayın prime esas kazancı kabul edilir. Ancak hesaplanan prime esas kazanç hiçbir suretle o ayın prime esas azamî kazancını geçemez.

İLGİLİ MEVZUAT: 5510 sK m. 46/2, 5510 sK ek m. 11, 5510 sK geçici m. 4, 5510 sK geçici m. 31, 5510 sK geçici m. 36, Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği, 2013/11 Sayılı Sigortalılık İşlemleri Hakkında Genelge

KAYNAKÇA

- Arıcı, K., (2022), *Türk Sosyal Güvenlik Hukuku*, 2. Baskı, Gazi, Ankara.
- Aslanköylü, R.; Karaoğlan, N. İ., (2023), *5510 Sayılı Sosyal Sigortalar & Genel Sağlık Sigortası Kanunu Şerhi*, C.II, Bilge Yayınevi, Ankara.
- Aydın, U., (2017), “Sosyal Sigortaların Genel Hükümleri ve Türleri”, *Yargıtay’ın İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Kararlarının Değerlendirilmesi 2015*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 557-868.
- Başterzi, F., (2006), *Yaşlılık Sigortası*, Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu, Ankara.
- Canbolat, T.; Özkan, S. D., (2017), “Doğum Borçlanması Yapılabilecek Süreler”, *İş ve Hayat*, C: 3, S: 6, 105-136.
- Centel, T., (2021), *Türk Sosyal Güvenlik Hukuku*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul.
- Ekmekçi, Ö., (2011), “Sosyal Sigortaların Genel Hükümleri ve Türleri”, *Yargıtay’ın İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Kararlarının Değerlendirilmesi 2009*, Kamu-İş, 317-404.
- Güzel, A.; Okur, A. R., Caniklioğlu, N., (2021), *Sosyal Güvenlik Hukuku*, 19. Baskı, Beta, Ankara.
- Kayırgan, H., (2021), *Türk Sosyal Güvenlik Hukukunda Yaşlılık Sigortası*, Seçkin, Ankara.
- Korkusuz, M. R.; Uğur, S. (2022), *Sosyal Güvenlik Hukuku*, 8. Baskı, Ekin, Bursa.
- Ocak, S., (2011), “Sigorta Başlangıcından Önceki Doğumlar Nedeniyle Hizmet Borçlanması (Karar Tahlili)”, *Legal İSGHD*, C: 8, S: 32, 1478-1523.

Özkaraca, E. (2010) “Doğum Borçlanması -Karar İncelemesi-“, *Legal İSGHD*, Y. 2010, S: 26, 501-524.

Sözer, A. N., (2023), *Türk Sosyal Sigortalar Hukuku*, 6. Baskı, Beta, İstanbul.

Sümer, H. H., (2023), *Sosyal Güvenlik Hukuku*, 4. Baskı, Seçkin, Ankara.

Şakar, M., (2012), “Kadının Sosyal Güvenliği Yok!”, *Sicil İş Hukuku Dergisi*, Y. 7, S: 27, Eylül, 179-188.

Tuncay, A. C., (2010), “Doğum İzni Borçlanması -Karar İncelemesi-“, *Legal İSGHD*, Y. 2010, S: 27, 1015-1023.

Tuncay, A. C.; Ekmekçi, Ö.; Gülver, E., (2023), *Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri*, 22. Baskı, Beta, İstanbul.

Uşan, M. F.; Erdoğan, C., (2021), *İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku*, 2. Baskı, Seçkin, Ankara.

GİRİŞ

İnsanların yaşamlarında iradi olarak veya iradesi dışında çalışmadan geçirmek durumunda kaldıkları süreler olabilir¹. Çalışmadan geçirilen süreler için kural olarak sosyal sigorta sistemine prim ödemesi gerçekleşmemektedir. Bu da daha sonra sigorta yardımlarından yararlanma koşullarının sağlanmasını güçleştirebilir. Örneğin askerlik görevini yerine getiren bir erkek, bu süre boyunca çalışma hayatından uzak kalacak ve yaşlılık sigortası için aranan prim ödeme gün sayısı koşulu bakımından geri kalacaktır. Bu gibi mağduriyetlerin önüne geçilebilmesi için kanunda hizmet borçlanması olarak adlandırılan bir uygulama öngörülmüştür. Hizmet borçlanması prim ödemediği geçirilmiş olan sürelerle ilişkin primlerin borçlandırma yoluyla daha sonra ödenmesi ile uzun vadeli sigorta kolları bakımından prim ödeme gün sayılarına eklenmesidir². Uygulamanın amacı sosyal güvenlik haklarının korunmasıdır³.

Hizmet borçlanması öğretide yurt içi hizmet borçlanması ve yurt dışı hizmet borçlanması olarak ikiye ayrılmaktadır. 5510 sayılı Kanun'un 41'inci maddesinde yurt içi hizmet borçlanması düzenlenmiştir. Bu nedenle çalışmamızda hizmet borçlanması ifadesi, yurt içi hizmet borçlanmasına işaret etmektedir. Yurtiçi hizmet borçlanması daha önce de 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu⁴, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu⁵ ve 1479 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu

¹ Sözer, 2023: 506.

² Güzel, Okur, Caniklioglu, 2021: 566; Centel, 2021: 123; Sümer, 2023: 243; Tuncay, Ekmekçi, Gülver, 2023: 702; Korkusuz, Uğur, 2022: 363 v.d.

³ Arıcı, 2022: 525

⁴ RG. 17/6/1949, 7235.

⁵ RG. 29, 30, 31/7/1964-1/8/1964, 11766-11779.

Kanunu'nda⁶ düzenlenmiştir. Çalışmamız ise yalnızca 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nda⁷ yer alan düzenlemeleri kapsamaktadır.

Hizmet borçlanmasına konu olabilecek süreler kanunda düzenlenmiş olup sınırlı sayıdadır⁸. Açıkça sayılan bu hallerin dışında hizmet borçlanmasının gerçekleştirilmesi mümkün değildir. Bu bağlamda öncelikle hizmet borçlanması uygulamasının kapsamına giren kişiler ve haller incelenecektir. Devamında ise hizmet borçlanmasının koşulları ile hüküm ve sonuçlarına değinilecektir.

I. KAPSAM

Hizmet borçlanmasının kapsamını hizmet borçlanmasından yararlanabilecek kişiler ve hizmet borçlanması kapsamında sigortalıların borçlanabileceği süreler olarak iki alt başlıkta incelemek mümkündür.

Kişi bakımından kapsam incelendiğinden 5510 sayılı Kanun'un 41'inci maddesinde adı geçen kanuna göre sigortalı sayılanların kendilerinin ve hak sahiplerinin hizmet borçlanması talebinde bulunabileceğinin düzenlendiği görülmektedir. Düzenlemenin uygulanışına ilişkin detaylar ise 2013/11 sayılı Sigortalılık İşlemleri Hakkında Genelgede yer almaktadır.

Borçlanılabilecek süreler bakımından ise 5510 sayılı Kanun'un 41'inci maddesinde on bir hal sayılmıştır. Yine 5510 sayılı Kanun'un 46'ncı maddesi ile ek 11, geçici 4 ve geçici 31'inci maddelerinde de bağlantılı düzenlemeler yer almaktadır. Bu süreler Kanunda yer alan sıra takip edilerek aşağıda incelenecektir.

A. Kişi Bakımından Kapsam

5510 sayılı Kanun'un 41'inci maddesine göre yine bu kanun kapsamında sigortalı sayılanların kendileri ve hak sahiplerinin hizmet borçlanması talebinde bulunabileceği düzenlenmiştir. 2013/11 sayılı Sigortalılık İşlemleri Hakkında Genelgede ise ihtimaller ayrıntılarıyla sayılmıştır. Genelgeye göre:

- Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentleri kapsamında sigortalı sayılanlar,
- 2008 yılı Ekim ayı başından sonra ilk defa Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında sigortalı olarak çalışmaya başlayanlar⁹,

⁶ RG. 14/9/1971, 13956.

⁷ RG. 16/6/2006, 26200.

⁸ Güzel, Okur, Caniklioğlu, 2021: 567; Tuncay, Ekmekçi, Gülver, 2023: 702; Korkusuz, Uğur, 2022: 363; Sümer, 2023: 243.

⁹ 5510 sayılı Kanun'un yürürlük tarihinden önce 5434 sayılı Kanuna tabi hizmeti olanlar ile kesintisiz olarak 5510 sayılı Kanun m. 4/1-c bendi kapsamında sigortalılığı devam

- Kanunun 5 inci maddesi gereğince haklarında bazı sigorta kolları uygulananlar,
- İsteğe bağlı sigortalılar,
- Ve bu kişilerin hak sahipleri hizmet borçlanmasına başvurabilecektir.

Bununla birlikte Genelgede hizmet borçlanması talebinde bulunanların, borçlanma talep tarihinden önce Kanunun m. 4/1 fıkrasının;

- (a) bendi kapsamında tescil edilmiş ve adına kısa ve/veya uzun vadeli sigorta kollarına tabi prim bildirilmiş/tahakkuk etmiş olması,
- (b) bendi kapsamında tescil edilmiş ve talep tarihi itibarıyla ödenmiş/tahakkuk etmiş süresi olması,
- (c) bendi kapsamında tescil edilmiş olması gerektiği düzenlenmiştir.

Aksi halde Kurum hizmet borçlanması taleplerini kabul etmemektedir. Esasen bu düzenleme, m. 41/1 hükmünde yer alan “sigortalı sayılanlar” ifadesiyle uyumludur. Kanunun lafzına göre de hizmet borçlanması yapabilmek için sigortalı sayılanlar arasında yer almak gerekmektedir. Bu da genelgede yer alan şartların mevcudiyetiyle sağlanacaktır. Belirtmek gerekir ki talep tarihinden önce yukarıda sayılan şartların sağlanması yeterli olup borçlanma talep tarihi veya ölüm tarihi itibarıyla aktif sigortalı olma şartı aranmayacaktır.

Genelgede 2925 sayılı Kanun kapsamında sigortalı olanların durumuna ilişkin özel bir düzenleme de mevcuttur. Buna göre tarım sigortalılarının geçen hizmet süreleri 5510 sayılı Kanunun geçici 1’inci maddesi gereğince m. 4/1-(a) bendi kapsamında kabul edildiğinden, Kanunun 41 inci maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinde öngörülen şartları yerine getiren ancak, Kanunun m. 4/1-(a), (b) veya (c) bendi kapsamında hizmeti bulunmayan 2925 sayılı Kanuna tabi tarım sigortalıları da doğum borçlanması yapabileceklerdir.

Yukarıda “2008 yılı Ekim ayı başından sonra ilk defa Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında sigortalı olarak çalışmaya başlayanlar” ve bunların hak sahiplerinin hizmet borçlanması yapabileceği ifade edilmişti. Genelgenin devamında 5510 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce 5434 sayılı Kanuna tabi hizmetleri olanlar ile kesinti olmaksızın Kanunun m. 4/1-(c) bendi kapsamında sigortalılığı devam edenler ve bunların hak sahiplerinin borçlanma taleplerinin 5434 sayılı Kanun hükümlerine göre sonuçlandırılacağı düzenlenmiştir. Nitekim 5510 sayılı Kanun’un geçici m. 4/4 fıkrasında da “*bu Kanunda aksine bir hüküm bulunmadığı takdirde; iştirakçi iken, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla bu Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamına alınanlar, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce 5434 sayılı Kanun hükümlerine tabi olarak çalışmış olup bu Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (c) bendine tabi olarak yeniden çalış-*

edenlerin hizmet borçlanmaları 5434 sayılı Kanun hükümlerine göre gerçekleştirilecektir.

maya başlayanlar ile bunların dul ve yetimleri hakkında bu Kanunla yürürlükten kaldırılan hükümleri de dahil 5434 sayılı Kanun hükümlerine göre işlem yapılır” hükmü mevcuttur. Hal böyle iken haklarında 5434 sayılı Kanun hükümleri uygulanan m. 4/1-(c) bendine tabi sigortalılardan m. 4/1-(a) bendi kapsamında geçen çalışmaları sırasında Kanunun 41/1-(f)¹⁰ ve 41/1-(g)¹¹ bentlerinde belirtilen süreleri bulunanlar Genelgeye göre 41. madde hükümlerine göre ilgili süreleri borçlanabileceklerdir.

506 sayılı Kanunun geçici 20’nci maddesinde *“bankalar, sigorta ve reasürans şirketleri, ticaret odaları, sanayi odaları, borsalar veya bunların teşkil ettikleri birlikler personelinin malûllük, yaşlılık ve ölümlerinde yardım yapmak üzere, bu kanunun yayımı tarihine kadar tesis veya dernek olarak kurulmuş bulunan sandıklar”* ile ilgili düzenlemeler mevcuttur. Genelgeye göre bu madde kapsamına giren sandıklar kapsamında sigortalılığı bulunup bu çalışması sona erdikten sonra 5510 sayılı Kanunun m. 4/1-(a), 4/1-(b) ve 4/1-(c) bentlerine tabi sigortalılığı bulunanlar Kuruma müracaat ederek borçlanma yapabileceklerdir. Ancak, geçici 20’nci madde kapsamında sandık iştirakçiliği devam eden ya da sona erdikten sonra 5510 sayılı Kanunun m. 4/1-(a), 4/1-(b) ve 4/1-(c) bentlerine tabi sigortalılığı bulunmayanların borçlanma talepleri kabul edilmeyecek, son çalışmasının geçtiği sandığa müracaat etmesi gerektiği bildirilecektir.

Anılan genelgeye göre *“hizmet borçlanmalarında sigortalının kendisi tarafından yapılan başvurularda borçlanma talep tarihinde, hak sahiplerince yapılan başvurularda ise sigortalının ölüm tarihinde fiilen sigortalı olma şartı aranmayacaktır”*. Nitekim 5510 sayılı kanunda da hizmet borçlanması başvurusunda bulunabilmek için sigortalı olma şartı aranmışsa da talep tarihinde fiilen sigortalı olma şartı aranmamıştır.

B. Borçlanılabilecek Süreler

Daha önce de ifade edildiği gibi hizmet borçlanmasına konu olabilecek süreler kanunda düzenlenmiş olup sınırlı sayıdadır¹². Açıkça sayılan bu hallerin dışında hizmet borçlanmasının gerçekleştirilmesi mümkün değildir. 5510 sayılı Kanun’un 41’inci maddesinde sayılan on bir halin yanında madde 46/2 ve 46/3 ile geçici madde 4 ve geçici madde 31’de borçlanılabilecek sürelerle ilişkin düzenleme mevcuttur.

Borçlanılabileceği düzenlenen sürelerin yanında bazı sürelerin de açıkça borçlanılabilmemesinin önüne geçilmiştir. 2013/11 sayılı Genelgede 5510 sayılı Kanun’un ilgili hükümleri gereği sigortalılığın durdurulduğu tarihlere denk

¹⁰ “f) Sigortalı iken herhangi bir suçtan tutuklanan veya gözaltına alınanlardan bu suçtan dolayı beraat edenlerin tutuklulukta veya gözaltında geçen süreleri”

¹¹ “g) Grev ve lokavtta geçen süreleri”

¹² Güzel, Okur, Caniklioğlu, 2021: 567; Tuncay, Ekmekçi, Gülver, 2023: 702; Korkusuz, Uğur, 2022: 363; Sümer, 2023: 243.

gelen süreler için borçlanma yapılmasının mümkün olmadığı belirtilmiştir. Esasen bu süreler hesaplanan borç tutarının ödenmesiyle 5510 sayılı Kanun Geçici m. 63/2 hükmüne göre ihya edilebilecektir. Ancak söz konusu uygulama Kanun lafzında borçlanma olarak nitelendirilmediği için bu bölümde incelenmeyecektir.

Öte yandan 2013/11 sayılı Genelgeye 19/6/2020 tarihli ve 2020/21 sayılı Genelge ile eklenen düzenlemeye göre “çalışmaya başlaması nedeniyle ödenmekte olan malullük, yaşlılık veya emekli aylığı kesilenlerin Kanun kapsamında yer alan sürelerle ilişkin borçlanma talepleri kabul edilmeyecektir.” Kanunda yer almayan bu sınırlama kanaatimizce isabetli değildir. Nitekim sigortalıların emeklilik sonrasında hizmet borçlanması yapmasında, aylık bağlama oranı yahut emekli aylığının tutarında meydana gelebilecek değişiklikler dikkate alındığında, halen hukuki yararı bulunmaktadır. Kanunda böyle bir sınırlama yokken Kurumun genelge ile böyle bir sınırlama getirmesi mümkün değildir.

1. Doğuma İlişkin Süreler

Kadın sigortalılar için gebelik ve doğum çalışma hayatında yer almalarının önündeki engellerden biridir. Gebelik ve doğum sonrası dönemde kadın sigortalılar mevzuatta kendilerine tanınan izin haklarını kullanmakta ve izin sürelerinde kendi adlarına prim ödeme gün sayısı bildirilmemektedir. Bu süreçte çalışmadığı için elde edilemeyen prim ödeme gün sayılarının yaratacağı olumsuzlukların önüne geçebilmek adına kanun koyucu doğuma ilişkin bazı sürelerin borçlanılabilmesi imkânı tanımıştır.

5510 sayılı Kanun m. 41/1-a bendine göre “Kanunları gereği verilen ücretsiz doğum ya da analık izni süreleri ile 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (a), (b) ve (c) bentleri kapsamındaki sigortalı kadının, üç defaya mahsus olmak üzere doğum tarihinden sonra iki yıllık süreyi geçmemek kaydıyla borçlanılacak sürelerde uzun vadeli sigorta kolları açısından sigortalı sayılmaması ve çocuğunun yaşaması şartlarıyla talepte bulunulan süreleri, ... borçlandırılarak, borçlandırılan süreleri sigortalılıklarına sayılır.”

Doğum ve analık izni süreleri 4857 sayılı İş Kanunu’nun 74’üncü maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre öncelikle “kadın işçilerin doğumdan önce sekiz ve doğumdan sonra sekiz hafta olmak üzere toplam onaltı haftalık süre için çalıştırılmamaları esastır. Çoğul gebelik halinde doğumdan önce çalıştırılmayacak sekiz haftalık süreye iki hafta süre eklenir” (İŞK m. 74/1). Bunun yanında kadın işçinin bu sürelerden sonra talebi üzerine altı aya kadar ücretsiz izin kullanma imkânı da vardır (İK m. 74/6). Bu sürelerin tümü hizmet borçlanması uygulama alanı içinde yer almaktadır¹³. İşçilerde olduğu gibi memurlarda da kanunda düzenlenen analık izinleri mevcuttur. Kadın memurlar da doğum

¹³ Güzel, Okur, Caniklioğlu, 2021: 569; Canbolat, Özkan, 2017: 110 v.d.; Tuncay, Ekmekçi, Gülver, 2023: 705; Kayırgan, 2021: 183.

öncesi ve sonrasında 16 haftalık analık izin hakkına sahiptir. Yine kadın memurlar veya eşleri talep halinde doğum sonrası 24 aya kadar aylıksız izin kullanabilirler. Kanunlar gereği verilen izin süreleri bakımından kadın olma gereği düzenlenmediğinden erkek memurların da doğuma ilişkin izin süreleri kullanmaları halinde bu süreleri borçlanabileceği ifade edilmektedir¹⁴. Bağımsız çalışan kadınlar veya doğum sırasında çalışmayan kadınlar bakımından ise kanun gereği verilen bir izin süresinden söz edilemeyecektir¹⁵. Bu nedenle bağımsız çalışan kadınlar yalnızca doğum sonrası iki yıla kadar olan süreleri borçlanabileceklerdir.

Doğum tarihinden sonraki iki yıllık süreyi geçmemek kaydıyla yapılabilecek borçlandırmalar üç doğumla sınırlandırılmışsa da kanunda düzenlenen ücretli ve ücretsiz izin sürelerinin borçlanması noktasında bir sınırlama öngörülmemiştir. Dolayısıyla kadın sigortalı üçten fazla doğum için de bu süreleri borçlanabilecektir¹⁶. Yine memurların analık izni sürelerine ilişkin borçlanmalarında çocuğun zorunlu ilköğretim yaşına kadar geçecek süre için yarım haftalık çalışma gerçekleştirilmesi halinde eksik sürelerin iki yıla sınırlı olmaksızın tamamının borçlanılabileceği de 5510 sayılı Kanun ek madde 11/2'de açıkça düzenlenmiştir.

Doğuma ilişkin borçlanılabilecek sürelerden bir diğeri doğum tarihinden sonra iki yıllık zaman dilimini geçmeyecek sürelerdir. Kadın sigortalılar doğumdan sonra en fazla iki yıllık süreyi üç doğumla sınırlı olmak kaydıyla borçlanabilmektedir¹⁷. Kanunda borçlanılabilecek sürenin üst sınırı her doğum için iki yıl olmakla birlikte sigortalı daha kısa bir süreyi de borçlanabilir¹⁸. Ancak iki yıldan kısa süreli de olsa bu hakkın kullanılması en fazla üç doğumla sınırlandırılmıştır. Bir diğer ifadeyle yasada öngörülen sınır toplamda 6 yıllık borçlanma değil, üç doğum için doğum başına en fazla 2 yıllık borçlanmadır. Dolayısıyla kadın sigortalı borçlanmayı iki yıldan az süreli olarak gerçekleştirse dahi bir doğum için borçlanma hakkını kullanmış sayılacaktır¹⁹.

Doğum sayısının üçten fazla olması durumunda doğum borçlanmasının ilk üç doğum için yapılması gibi bir zorunluluk Kanunda öngörülmemiştir. 2013/11 sayılı Sigortalılık İşlemleri Genelgesi'ne göre sigortalının tercihine öncelik tanınmıştır. Böylelikle sigortalı en fazla borçlanmaya imkân veren doğumları tercih edebilecektir.

Belirtmek gerekir ki analık izinlerini takiben sigortalının yarım çalışma izni kapsamında 60, 120 veya 180 gün süre için yapacağı çalışmalarda çalışılma-

¹⁴ Sözer, 2023: 521.

¹⁵ Sözer, 2023: 520.

¹⁶ Özkaraca, 2010: 501-524; Kayırgan, 2021: 183-184.

¹⁷ Daha önce iki doğumla sınırlı olan bu hak 6552 sayılı Kanun'la 2014 yılında üç doğuma çıkarılmıştır.

¹⁸ Güzel, Okur, Caniklioğlu, 2021: 570.

¹⁹ Özkaraca, 2010: 509.

yan süreler için sigorta primi İŞKUR tarafından ödendiği için bu sürelerin ayrıca borçlanılması söz konusu değildir²⁰.

Borçlanılabilecek sürelerin mevcut olmasının yanında doğum borçlanması için ayrıca borçlanılan süre içinde çocuğun hayatta olması, kadının sigortalı olarak çalışmamış olması ya da isteğe bağlı sigortalı olmaması koşulları da aranmaktadır²¹. Buna karşın kanunda doğum borçlanmasından yararlanabilmek için doğum sırasında aktif sigortalı olma koşulu öngörülmemiştir²².

İlk defa sigortalı olmadan önce gerçekleşen doğumlar için hizmet borçlanması yapıp yapılamayacağı hususu önem arz etmektedir. Yargıtay özellikle 5510 sayılı Kanun'un m. 41/1-a bendinde geçen "4 üncü maddenin birinci fıkrasının (a), (b) ve (c) bentleri kapsamındaki sigortalı kadının" ifadesinden hareketle kadının doğumdan önce sigortalı olması gerektiği yönünde karar vermektedir²³. Bununla birlikte şayet Türkiye ile sosyal güvenlik sözleşmesi bulunan ülkelerde ilk defa çalışmaya başlanılan tarih ülkemizde sigortalılık başlangıç tarihi olarak kabul ediliyorsa, bu durumda Yargıtay ilgili tarihten sonraki doğumlar için borçlanmanın mümkün olduğuna hükmetmektedir²⁴.

Askerlik borçlanmasında sigortalılık başlangıcından önceki süreler borçlanılabiliyorken doğum borçlanmasında bunu engelleyen şekilde düzenleme yapılmış olmasını eleştiren öğreti görüşüne katılmaktayız²⁵. Nitekim Ocak'ın da ifade ettiği gibi ilgili hüküm lafzı ve ruhu ile birlikte değerlendirildiğinde sigortalılık başlangıcından önceki dönemler için de doğum borçlanması yapılabilmelidir. Zira aksi bir durumda pozitif ayrımcılık yoluyla kadınların sosyal güvenlik haklarının korunması gerekirken kadın sigortalıların aleyhine bir uygulama oluşmaktadır²⁶. Kaldı ki analık hali ilk sigortalılık tarihinden önce gerçekleşse de kadının iş hayatına girmesini geciktiren bir hal olarak ortaya çıkmaktadır. Bu engelin etkilerinin azaltılması için hizmet borçlanması yolunun açılması isabetli olacaktır.

Sigortalılık hali ilk defa kısa vadeli sigorta kolları bakımından yapılan bildirimle başlamışsa 2013/11 sayılı Sigortalılık İşlemleri Genelgesi'ne göre sigortalının doğum borçlanması talebi kabul görecektir. Genelgeye göre sigortalının uzun vadeli sigorta kolları bakımından sigortalılığı borçlanılan süre kadar geriye gidecektir.

²⁰ Sözer, 2023: 516.

²¹ Şakar, 2012: 183; Güzel, Okur, Caniklioğlu, 2021: 570; Centel, 2021: 123; Kayırgan, 2021: 185 v.d.; Çocuk vefat edinceye kadarki sürenin borçlanılabilmesi gerektiği görüşü için bkz: Tuncay, Ekmekçi, Gülver, 2023: 705.

²² Ocak, 2011: 1494; Güzel, Okur, Caniklioğlu, 2021: 572; Ekmekçi, 2011: 370; Özkaraca, 2010: 519; Centel, 2021: 124.

²³ YHGK, 18.05.2011 T., 2011/10-311 E., 2011/322 K (Karar ve değerlendirme için bkz: Ocak, 2011: 1478-1523); Aynı yönde: Y10HD 04.07.2011 E. 2010/17267 K. 2011/9976

²⁴ Y21HD 14.10.2014 E. 2014/10595 K. 2014/19773

²⁵ Sözer, 2023: 518; Şakar, 2012: 183; Özkaraca, 2010: 523-524.

²⁶ Ocak, 2011: 1503, 1508; Aynı yönde: Centel, 2021: 124.

Kadın sigortalının yaptığı iki doğum arasındaki sürenin iki yıldan az olması halinde borçlanmanın nasıl yapılması gerektiğinin ayrıca incelenmesinde fayda vardır. Sigortalının ilk doğumu ile ikinci doğumu arasındaki süre eğer iki yıldan az ise ve sigortalı her iki doğum için de borçlanmak istiyorsa toplamda dört yıl değil; iki doğum arasındaki süre ile ikinci doğum için borçlanabileceği iki yıllık sürenin toplamı kadar hizmet borçlanması yapabilecektir²⁷. Nitekim borçlanma sürelerinin çakışabilmesi mümkün değildir. Yargıtay da konuyla ilgili verdiği bir kararda “zorunlu sigortalı olarak tescil edildikten sonra ilk doğumu yapan ve iki yıllık süre dolmadan ve tekrar çalışmaya başlamadan ikinci doğumu yapan kadın sigortalının, ilk doğumdan ikinci doğuma kadar geçen süre ile ikinci doğum için borçlanabileceği iki yıllık sürenin toplamı kadar geçen süreyi borçlanabileceği” yönünde hüküm kurmuştur²⁸. 2013/11 sayılı SGK Genelgesine göre ise “doğum borçlanması yapılacak iki yıllık süre içerisinde tekrar doğum yapanların çakışan doğumlardan birini borçlanmak istemeleri halinde iki yıllık süre borçlandırılacaktır.” Ancak genelgede de açıkça ifade edildiği üzere bu ihtimal ancak doğumlardan biri için borçlanma yapılması halinde mümkün olacaktır.

Doğum borçlanmasındaki iki yıllık süre sınırının yalnızca doğumdan sonraki süreyi kapsadığını vurgulamak gerekir. Doğumdan önce analık izni kapsamında kullanmış olduğu izinlere rastlayan günler için yapılacak hizmet borçlanması doğumdan sonraki iki yıllık süre sınırına dahil değildir. Doğumdan sonraki süreye rastlayan izin süreleri ise iki yıllık azami sürenin içinde kalmaktadır²⁹. 2011/13 sayılı Kurum Genelgesi’nde verilen örnekte de analık izni kapsamındaki süreler için “analık borçlanması”, izin bitiminin ardından doğum sonrası süreler için ise “doğum borçlanması” terimleri kullanmıştır. Genelgeye göre “22/12/2010-25/1/2011 tarihleri arasında gebelik nedeniyle çalışamaz raporu alan kadın sigortalı 13/1/2011 tarihinde doğum yapmıştır... Sigortalı bu durumda çalışamaz raporu aldığı 22/12/2010 tarihinden doğum sonrası rapor bitim tarihi olan 8/4/2011 (dahil) tarihine kadar olan süreyi borçlanabilecektir... 22/10/2010-8/4/2011 tarihleri arası için analık borçlanması yaptırıldığından 9/4/2011-13/1/2013 tarihleri arasındaki süre için doğum borçlanması yaptırılacaktır.” Genelgede borçlanılan dönemler için analık borçlanması ve doğum borçlanması kavramlarının kullanılmasının isabetli olup olmadığı tartışılabilir ancak verilen örnek iki yıllık süre sınırının hangi dönemi kapsadığını ayırt etme noktasında faydalıdır.

5510 sayılı Kanun’da düzenlenen doğum borçlanmasına ilişkin gündeme gelebilecek bir diğer sorun bu kanunun yürürlüğünden önce gerçekleşen doğumlar için doğum borçlanmasının mümkün olup olmadığıdır. Yargıtay’ın da

²⁷ Güzel, Okur, Caniklioğlu, 2021: 572; Tuncay, Ekmekçi, Gülver, 2023: 703.

²⁸ Y10HD 25.02.2010 E. 2009/8312 K. 2010/2516

²⁹ Özkaraca, 2010: 508. Aynı yazar iki yıllık azami sürenin, analık izin sürelerinin bitiminden itibaren başlayacağını kabulünün sigortalının lehine olacağını ve bu nedenle bu yaklaşımın kabul edilmesi gerektiğini savunmaktadır (Özkaraca, 2010: 509).

önüne gelen bir olayda kadın sigortalı 1982 yılında ilk kez sigortalı olmuş ve 1987 ile 1988 yıllarında iki çocuk dünyaya getirmiştir. 5510 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesinden sonraki süreçte kadın sigortalının bu doğumlara ilişkin süreleri borçlanma talebi Kurum tarafından doğumun gerçekleştiği yıllarda 5510 sayılı Kanun'un yürürlükte olmadığı gerekçesiyle reddedilmiştir. Yerel mahkeme de 5510 sayılı Kanun'da ilgili düzenlemenin önceki olaylara uygulanabileceğinin düzenlenmemiş olduğu gerekçesiyle davayı reddetmişse de Yargıtay 10. Hukuk Dairesi isabetli olarak Kanun'da yürürlükten önceki doğumlar için doğum borçlanması yapılamayacağına dair bir düzenleme olmadığını, her ne kadar kural olarak kanunlar geriye yürümese de çıkarlar dengesi ve adalet duygusu gözetildiğinde düzenlemenin özüne üstünlük tanınarak sonuca gidilmesi gerektiğini belirtmiş ve 5510 sayılı Kanun'un yürürlük tarihinden önceki doğumlar için de ilgili madde uyarında doğum borçlanması yapılabileceğini kabul etmiştir³⁰.

Doğum borçlanmasına ilişkin yukarıda belirtilen hususlar kurum uygulamasına göre evlat edinme halinde de geçerlidir. 2013/11 sayılı SGK Genelgesine göre:

“Kadın sigortalının 2 yaşını doldurmamış herhangi bir çocuğu (en fazla üç çocuk) eşiyle birlikte veya münferit olarak evlat edinmesi halinde evlat edinilen çocuklar için de doğum borçlanması yapılabilecektir. “Borçlanma Talep Dilekçesi”nde “Çocuk evlat edinildi ise:” alanındaki “Evet” kutucuğunu işaretleyen ya da çocuğun evlat edinilmesi nedeniyle doğum borçlanması yapmak istediğini beyan edenlerden evlat edinmeye ilişkin kesinleşmiş mahkeme kararı ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğünün ilgili birimleri tarafından düzenlenen “Evlat Edinme Öncesi Geçici Bakım Sözleşmesi”nin (EK-33) bir örneği istenecek, çocuğun evlat edinildiği tarih olarak sözleşme onay tarihi esas alınarak borçlanma işlemleri sonuçlandırılacaktır.

Bu sigortalılar için doğum borçlanmasının başlangıç tarihi, sözleşme onay tarihinden itibaren başlayacak olup, doğum borçlanmasının başlangıcı sözleşme tarihinden önce olamayacaktır. Evlat edinilen çocuk için yapılacak borçlanmalarda çocuğun doğum tarihi esas alınarak iki yıllık süreyi aşmamak koşuluyla evlat edinilen tarihten sonraki süreler borçlandırılacaktır.”

O halde Kurum uygulamasına göre evlat edinilen çocuk için, çocuğun doğum tarihinden sonraki iki yıllık süreyi aşmamak üzere evlat edinilen tarihten sonraki süreler için borçlanma yapılabilecektir. Öte yandan 2013/11 sayılı

³⁰ Y10HD, 25.02.2010 E. 2009/8312 K. 2010/2516 (Karar ve incelemesi için bkz: Özkaraca, 2010: 501-524; Tunçay, 2010: 1015-1023); Y21HD 17.06.2015 E. 2014/19505 K. 2015/13949; Aynı yönde: Centel, 2021: 123-124; Aydın, 2017: 611; 5754 sayılı Kanunla değişik geçici 7'nci maddenin dördüncü fıkrasında 5510 sayılı Kanunun yürürlük tarihinden önceki dönemlere ilişkin sürelerin yürürlük tarihinden sonra borçlanması noktasında borçlanma türleri arasında bir ayırım yapılmamış olmasının bir diğer dayanak olduğu görüşü için bkz: Ekmekçi, 2011: 369.

SGK Genelgesinde hem çocuğu doğuran hem de evlat edinen sigortalıların aynı çocuk için hizmet borçlanması yapabileceği de öngörülmüştür. Genelgede verilen örneğe göre “5/1/1997 tarihinde 506 sayılı Kanuna tabi çalışmaya başlayan kadın sigortalı 10/1/2000 tarihinde doğum yapmış olup, 10/6/2000 tarihinde çocuğu başka bir kadın sigortalıya evlatlık olarak verilmiştir. Doğum borçlanması için Kurumumuza müracaat eden kadın sigortalılardan doğum yapan kadın için 10/1/2000-9/6/2000 süresi, evlatlık alan kadın için de 10/6/2000-10/1/2002 süresi doğum borçlanması yaptırılabilir.” O halde aynı çocuk için doğum borçlanması talebi yapılması halinde süreler çakışmamak üzere bir çocuk için toplamda iki yıllık süre borçlanılabilecektir.

Bir yakınının çocuğunu evlat edinmek isteyenlerin doğrudan evlat edinme davası ile evlat edinebilmesi haline de 2013/11 sayılı SGK Genelgesinde ayrıca yer verilmiştir. Buna göre “bu durumda, evlat edinen sigortalıların doğum borçlanması yapmak istemeleri halinde, evlat edinmeye ilişkin kesinleşmiş mahkeme kararı ile müracaat etmeleri yeterli sayılacak olup, mahkeme karar metninde evlat edinme tarihi belirtilmişse bu tarihin borçlanma başlangıç tarihi olarak dikkate alınması, mahkeme kararında çocuğun doğumundan itibaren bakımının evlat edinen kişi tarafından üstlenildiği ve doğduğundan beri evlat edinenin yanında olduğuna dair hükümlerin bulunması durumunda ise borçlanma süresinin başlangıç tarihi çocuğun doğum tarihinden itibaren, kararda herhangi bir tarihin belirtilmemesi ve çocuğun doğumundan itibaren evlatlık alındığına dair bir karar verilmemiş ise borçlanmanın başlangıç tarihi mahkeme karar tarihinden itibaren olacaktır.”

2. Askerlikte Geçen Süreler

Kişilerin er veya erbaş olarak silâh altında veya yedek subay, yedek astsubay okulunda geçirdikleri süreler uzun vadeli sigorta kolları bakımından sigortalılık süresinden sayılmamaktadır. Ancak 5510 sayılı Kanun’un 41/1-b bendine göre “er veya erbaş olarak silâh altında veya yedek subay, yedek astsubay okulunda geçen süreler” hizmet borçlanmasına konu olabilmektedir.

Askerlik borçlanması kapsamında borçlanılabilecek süreler sevk ile terhis tarihlerinin arasındaki sürelerdir³¹. 1111 sayılı Askerlik Kanunu uyarınca askerlikten sayılmayan süreler için ise hizmet borçlanması yapılması mümkün

³¹ Güzel, Okur, Caniklioğlu, 2021: 574; Tuncay, Ekmekçi, Gülver, 2023: 707.

değildir³². Öte yandan öğretilerde dövizle askerlik halinde de hizmet borçlanmasının yapılamayacağı savunulmaktadır³³.

Türk vatandaşlığına alınanlardan zorunlu göçe tabi tutulanların belirli koşullarda askerlik borçlandırılmasından yararlanabileceği gerek Yargıtay uygulamasında³⁴ gerekse 2013/11 sayılı SGK Genelgesinde³⁵ kabul edilmektedir. Yine Genelgeye göre Türk vatandaşyken askerlik görevini yerine getirenler vatandaşlıktan çıksa da askerlik borçlanması yapabileceklerdir. Nitekim Yargıtay da vermiş olduğu bir kararda “doğumla Türk vatandaşı olup da, İçişleri Bakanlığından çıkma izni alarak Türk vatandaşlığını yitirenlerin, sosyal güvenliğe ilişkin kazanılmış hakları saklı tutularak, anılan kişilerin, bu hakların kullanımında ilgili kanunlardaki hükümlere tâbi olmak koşuluyla Türk vatandaşlarına tanınan haklardan aynen yararlanmaya devam edecekleri” gerekçesiyle borçlanma başvurusunda bulunduğu tarihte Türk vatandaşı olmasa dahi Türkiye’de sigortalılık tescilinin bulunması halinde askerlik süresini borçlanabileceklerine hükmetmiştir³⁶.

Yedek subay ve yedek astsubay okulunda geçen süreler de hizmet borçlanmasına konu olabilmektedir. Bununla birlikte askeri liselerde geçen süreler borçlanılamadığı gibi 2013/11 sayılı Genelgede harp okulu veya Türk Silahlı Kuvvetleri hesabına yüksek okullara devam edenlerin bu okullardan ayrılması durumunda bu okullarda geçen süreleri borçlandırılması işleminde emsallerinin tabi olduğu askerlik süresi üst sınır olarak kabul edilmiştir.

2013/11 sayılı Genelgede de ifade edildiği üzere 4/1-(b) bendi kapsamında sigortalı sayılanlar askere alınmaları halinde sigortalılıkları sona ermediğinden bu süreleri borçlanamayacaktır. Yine Genelgeye göre askerlik hizmetini er öğretmen olarak yapanların yalnızca kıtada maaşsız olarak geçen süreleri borçlandırılacaktır.

³² 2013/11 sayılı SGK Genelgesi’ne göre “Yapılacak askerlik borçlanmalarında, hava değişimlerinin 1111 sayılı Kanunun yayımlandığı 17/7/1927 tarihine kadar 1 yılının, bu tarihten sonra 3 ayının, 22/2/2014 tarihinden sonra otuz gününün, 1076 sayılı Kanunun 3 üncü maddesi uyarınca erbaş ve er statüsünde askerlik görevini yapanların (kısa dönem) ise 14/11/1980 tarihinden itibaren 1 ayının, 22/2/2014 tarihinden itibaren onbeş gününün askerlik süresi olarak dikkate alınması gerektiğinden, bu süreleri aşan kısmı ile hastalık veya cezai bir sebeple uzayan süreler borçlandırılmayacaktır.”

³³ Sözer, 2023: 509.

³⁴ Y10HD 19.11.1985 E. 1985/6086 K. 1985/6359

³⁵ 2013/11 sayılı SGK Genelgesi’ne göre “Türk vatandaşlığına alınanlardan (Ek, 24/4/2019 tarihli ve 2019/9 sayılı Genelge) zorunlu göçe tabi tutulan Türk soyluların vatandaşlığa alındıkları tarihte 22 yaşını doldurmuş olanlardan geldikleri ülkelerde yaptıkları askerlik sürelerini belgeleyenler belgede kayıtlı süreyi, belgede kayıtlı sürenin olmaması veya Türkiye’deki emsallerinin yaptığı askerlik süresinden fazla olması hallerinde emsalleri kadar borçlandırılacaklardır.”

³⁶ Y10HD 25.11.2014 E. 2014/5823 K. 2014/24807

3. Personel Mevzuatına Göre Kullanılan Aylıksız İzin Süreleri

Sigortalılar tabii oldukları personel mevzuatına göre aylıksız izin kullandıklarında ilgili süreler için kuruma sigorta primi ödenmeyecektir. Ancak hizmet borçlanması yoluyla bu süreler için prim ödeme gün sayılarının tamamlanması mümkündür. Örneğin 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 108'inci maddesi veya 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 39'uncu maddesi kapsamında kullanılacak aylıksız izinler hizmet borçlanmasına konu olabilecektir.

4. Doktora ve Tıpta Uzmanlık Öğreniminde Geçen Süreler

Hizmet borçlanmasına konu olabilecek diğer bir durum kişilerin “sigortalı olmaksızın doktora öğrenimi veya tıpta uzmanlık için yurt içinde veya yurt dışında geçirdikleri normal doktora veya uzmanlık öğrenim süreleri”dir (5510 sayılı Kanun m 41/1-d).

Açıkça düzenlendiği üzere bu süreler zarfında kişinin sigortalı olmaması gerekmektedir. Yine bu kapsamda borçlanılabilecek süreler en fazla normal öğrenim süreleridir. 2011/13 sayılı SGK Genelgesinde “6/10/1982 tarihine kadar yapılan doktora öğrenim süreleri en fazla beş yıl, bu tarihten sonra yapılan öğrenim süresi ise altı yıl” olarak kabul edilmiştir.

Kanunda yüksek lisans öğreniminde geçen sürelerin hizmet borçlanmasına konu olabileceğine dair bir hüküm yoktur³⁷. Öğretide yüksek lisans ve doktoranın birleşik olarak gerçekleştirildiği programlar bakımından da sadece doktora sürelerine göre borçlandırmanın yapılması gerektiği savunulmaktadır³⁸. Ancak 2011/13 sayılı SGK Genelgesi'ne göre İngiltere'de yüksek lisans öğrenimi görenlerin başarıları nedeniyle doktora öğrenimine transfer edilmesi halinde bu süreler de doktora öğreniminden sayılarak borçlanmaya konu olabilecektir. Kanaatimizce eşitlik ilkesinin gereği olarak yalnızca İngiltere için değil, benzer durumda fakat farklı ülkelerde eğitim gören kişilerin de bu imkândan faydalandırılması gerekir. Öte yandan Sözer'e göre 1416 sayılı Kanun kapsamında yurt dışına gönderilen öğrenciler 5510 sK m. 41/1-j bendi kapsamında yüksek lisans eğitiminde geçen süreleri borçlanabiliyorken m. 41/1-d bendi kapsamında ayrıma gidilebilmesi için makul bir nedenin olması gerekmektedir³⁹.

5. Avukatlık Staj Süresi

Kanunda öngörülen hizmet borçlanmasına konu diğer hal “sigortalı olmaksızın avukatlık stajını yapanların normal staj süreleri”dir. Kanunda sigortalıların Avukatlık Kanunu uyarınca yapılan stajlarda “normal staj süresi” olan 1 yıllık süre aşılmaksızın hizmet borçlanması yapılabileceği öngörülmüştür (5510

³⁷ Güzel, Okur, Caniklioğlu, 2021: 576; Arıcı, 2022: 532.

³⁸ Arıcı, 2022: 532.

³⁹ Sözer, 2023: 510.

sayılı Kanun m. 41/1-e). Ancak borçlanma işleminin yapılabilmesi için kişinin bu sürelerde sigortalı olmaması gerekir⁴⁰.

Kanunda yer alan düzenlemede stajın tamamlanması koşulu yer almamaktadır. Buna karşın 2011/13 sayılı SGK Genelgesinde avukatlık staj süresinin borçlanılabilmesi için stajın tamamlanmış olması şart koşulmuştur. Kanunda yer almayan bir koşulun genelgeyle aranması ve böylelikle hizmet borçlanması imkanının kısıtlanması kanaatimizce isabetli değildir. Bununla birlikte aynı Genelgeye göre stajı tamamlamadan ayrılanlardan daha sonra staj yapmasına gerek olmaksızın avukatlık yapma hakkına sahip olanlar⁴¹ stajı tamamlamamış olsalar da stajda geçirdikleri süreleri borçlanabilecektir.

6. Tutukluluk ve Gözaltında Geçen Süreler

Belirli koşullar altında sigortalıların tutukluluk veya gözaltında geçen süreleri hizmet borçlanmasına konu olabilmektedir. 5510 sayılı Kanun'un m. 41/1-f bendine göre "sigortalı iken herhangi bir suçtan tutuklanan veya gözaltına alınanlardan bu suçtan dolayı beraat edenlerin tutuklulukta veya gözaltında geçen süreler" bu kapsamda yer alır.

Tutukluluk ve gözaltı sürelerinin hizmet borçlanmasına konu olabilmesi için ilk şart kişinin tutukluluk veya gözaltı halinin sigortalı iken gerçekleşmiş olmasıdır⁴². Dolayısıyla sigortalılık başlangıcından önceki tutukluluk veya gözaltı halleri kapsam dışındadır. Ancak ilk kez sigortalı olduktan sonra gerçekleşen tutukluluk veya gözaltı süreleri için ayrıca ilgili sürelerde aktif sigortalı olma şartı yoktur⁴³. İlgili maddede öngörülen bir diğer şart ise sigortalının üzerine atılı suçtan beraat etmiş olmasıdır⁴⁴. Mahkumiyetle sonuçlanan yargulamalarda sigortalı hizmet borçlanması yapamayacağı gibi mahkûmiyet kararının infazında geçen süreler de zaten madde kapsamında sayılmadığından hizmet borçlanmasına konu olmayacaktır⁴⁵.

Mahkeme kararının beraat yönünde olmadığı ve fakat zaman aşımı nedeniyle ortadan kaldırıldığı bir ihtimalde ilgili sürelerin borçlanılabilmesi tartışmaya açıktır. Yargıtay konuyla ilgili verdiği kararda suçsuzluk karinesine ilişkin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi uygulamalarına da atıfta bulunarak sigortalının suçsuzluk halinin hukuki nitelik olarak 5510 sayılı Kanununun geçici 36. maddesinde belirtilen "beraat" hükmü kapsamında değerlendirilmesi

⁴⁰ Tuncay, Ekmekçi, Gülver, 2023: 710; Güzel, Okur, Caniklioğlu, 2021: 576; Kayırgan, 2021: 193.

⁴¹ Bkz: Avukatlık Kanunu m. 4/1'de sayılan haller.

⁴² Tuncay, Ekmekçi, Gülver, 2023: 711; Güzel, Okur, Caniklioğlu, 2021: 576; Kayırgan, 2021: 194.

⁴³ YHGK 18.05.2011 E. 2011/10-311 K. 2011/322

⁴⁴ Bununla birlikte kusurun bulunmaması nedeniyle, örneğin zorunluluk halinde, mahkemenin vereceği "ceza verilmesine yer olmadığına" kararının da borçlanmaya imkân tanıma gerektiği öğretide savunulmaktadır (Kayırgan, 2021: 194 v.d.).

⁴⁵ Tuncay, Ekmekçi, Gülver, 2023: 711; Kayırgan, 2021: 194

gerektiğine ve buna göre anılan suç nedeniyle gözaltında veya tutuklulukta geçen sürelerin borçlanabileceğine isabetli şekilde karar vermiştir⁴⁶. Benzer şekilde Yargıtay tutuklu olarak yargılandığı ve mahkum olduğu ceza davası kararının temyizi safhasında vefat etmesi nedeniyle mahkumiyet kararı kesinleşmeyen ve hakkında açılan davanın ortadan kaldırılmasına karar verilen sigortalı bakımından suçsuzluk halinin hukuki nitelik olarak 5510 sayılı Kanunun geçici 36. maddesinde belirtilen “beraat” hükmü kapsamında değerlendirilmesi gerektiğine karar vermiştir. Öte yandan aynı kararda Yargıtay “*dava konusu borçlanma hakkının; “sigortalı iken herhangi bir suçtan tutuklanan veya gözaltına alınanlardan bu suçtan dolayı beraat edenlerin tutuklulukta veya gözaltında geçen süreleri” uygulanmasını engelleyen bir düzenlemenin olmaması nedeniyle*”, doğum borçlanmasında olduğu gibi söz konusu borçlanma hakkının 5510 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce meydana gelmiş olaylara da uygulanabileceğine hükmetmiştir⁴⁷.

Tutukluluk ve gözaltı süreleriyle ilgili olarak 5510 sayılı Kanun m. 41/1-f bendi dışında geçici madde 36’da da düzenleme vardır. İlgili maddeye göre “13/5/1971 tarihli ve 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanunu uyarınca kurulan sıkıyönetim mahkemelerinin görev alanına giren suçlar nedeniyle yakalanan veya tutuklananlardan, Türk Silahlı Kuvvetlerinin yönetime el koyduğu 12 Eylül 1980 tarihinden itibaren haklarında kovuşturmayaya yer olmadığına veya beraatlerine karar verilenlerin, gözaltında veya tutuklulukta geçen süreleri için kendilerinin ya da hak sahiplerinin bu durumlarını belgeleyerek, gözaltında veya tutuklulukta geçen süreleri, talep tarihinde 82 nci maddeye göre belirlenen prime esas günlük kazanç alt sınırının %32’si üzerinden hesaplanacak primlerinin; bu durumlarından dolayı dava açıp tazminat alanların borcun tebliğ tarihinden itibaren altı ay içerisinde kendilerince veya hak sahiplerince, tazminat almamış olanların ise Hazinece ödenmesi suretiyle borçlandırılır. Bu şekilde borçlanılan süreler Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında prim ödeme gün sayısı olarak değerlendirilir. Ancak, sigortalılık başlangıç tarihinden önceki borçlanılan süreler sigortalılık başlangıç tarihini geriye götürmez.”

Aynı maddenin devamında 5434 sayılı Kanuna tabi çalışanlara ilişkin durum düzenlenmiştir. Buna göre ilgili kişilerden “1402 sayılı Sıkıyönetim Kanunu uyarınca kurulan sıkıyönetim mahkemelerinin görev alanına giren suçlar nedeniyle yakalanan veya tutuklananlardan, Türk Silahlı Kuvvetlerinin yönetime el koyduğu 12 Eylül 1980 tarihinden itibaren haklarında kovuşturmayaya yer olmadığına veya beraatlerine karar verilenlerin, herhangi bir nedenle hizmet sayılmayan gözaltında veya tutuklulukta geçen süreleri, kendileri veya hak sahiplerinin bu durumlarını belgeleyerek bu maddenin yayımı tarihinden itibaren altı ay içerisinde talepte bulunması kaydıyla, gözaltına alındığı veya tutuklandığı tarihteki emeklilik keseneğine esas aylık derece ve kademesinin talep tarihindeki katsayılar ve emeklilik keseneğine esas aylığın hesabına ait diğer unsurlar ile kesenek ve

⁴⁶ Y10HD 13.03.2014 E. 2013/17064 K. 2014/5734

⁴⁷ Y10HD 18.03.2013 E. 2013/359 K. 2013/5041

karşılık oranları esas alınmak suretiyle hesaplanacak borçlanma tutarının altı ay içerisinde kendilerince veya hak sahiplerince ödenmesi halinde hizmet sürelerine eklenir. Borçlanılan süreler 5434 sayılı Kanunun geçici 205 inci maddesine göre yaş tespitinde dikkate alınmaz.”

Geçici madde 36 kapsamında borçlanma yapılabilmesi için maddede aranan bir diğer koşul maddenin yürürlüğe girdiği tarihe kadar, kendi sigortalılıklarından dolayı sosyal güvenlik kanunlarına göre gelir veya aylık bağlanmamış olması ve ilgili süreleri herhangi bir şekilde sigortalılık hizmeti olarak değerlendirilmemiş olmasıdır. Öte yandan bu madde kapsamında borçlandırılan sürelerin emekli ikramiyesi hesabında dikkate alınmayacağına da hükümde açıkça yer verilmiştir.

7. Grev ve Lokavtta Geçen Süreler

Grev ve lokavtta geçen süreler sigortalıların hizmet borçlanması yapabileceği bir diğer ihtimaldir. Kanunda düzenlenen hizmet borçlanması imkanıyla işçiler bu sürelerde yaşadıkları kaybı telafi etme imkanına sahip olmuştur⁴⁸. Esasen bu imkân, işçilerin grev kararı alabilme noktasında daha rahat davranmalarına da olanak tanımaktadır⁴⁹.

Sigortalıların grev veya lokavtta geçen sürelerinin tespitinde çalışma ve iş kurumu il müdürlükleri, il emniyet müdürlükleri ya da valiliklerden alınan belgelerle tespit edilebilmekte olup, bu belgeler borçlanma dilekçesine eklenecektir.

8. Hekimlerin Fahri Asistanlıkta Geçen Süreleri

Hekimlerin fahrî asistanlıkta⁵⁰ geçen süreleri hizmet borçlanması imkânı tanınan bir diğer haldir. Bu süreler tıpta uzmanlık öğreniminde geçen sürelerle benzer nitelikte olsa da özellikle yabancı uyruklu hekimler için ayrı bir düzenleme yapılması gereği doğmuştur⁵¹. Yabancıların Tıpta ve Dış Hekimliğinde Uzmanlık Eğitimi Yönetmeliği'nin⁵² 14'üncü maddesi uyarınca aylıksız olarak asistanlık yapmaları mümkündür. Aynı maddenin son fıkrasına göre bu kişiler asistanlık süresi içinde Türk uyruğuna geçmeleri halinde kadrosuz ve aylıksız olarak asistanlığa devam edebilmektedir. Düzenleme sayesinde bu kişiler fahri asistanlıkta geçen tüm süreleri borçlanabilmektedir⁵³. Öte yandan bir dönem sağlık kuruluşlarındaki kadro sorunları nedeniyle fahri

⁴⁸ Güzel, Okur, Caniklioğlu, 2021: 577; Tuncay, Ekmekçi, Gülver, 2023: 712; Sözer, 2023: 515; Başterzi, 2006: 230.

⁴⁹ Başterzi, 2006: 230.

⁵⁰ Mevzuatımızda fahri asistanlığı tanımlayan bir normun olmadığı, asistan ve uzman öğrenci kavramlarının bulunduğu ve fahri asistanlığın uzman öğrenciliğe karşılık geldiği hk. Bkz.: Sözer, 2023: 513.

⁵¹ Centel, 2021: 126; Kayırgan, 2021: 198.

⁵² R.G., Tarih: 26.04.2014, Sayı: 28983.

⁵³ Güzel, Okur, Caniklioğlu, 2021: 577-578; Tuncay, Ekmekçi, Gülver, 2023: 712.

asistan adı altında yeni mezun hekimlerin ücret ödenmeden çalıştırıldığı da ifade edilmektedir⁵⁴. İlgili hüküm yoluyla bu sürelerin borçlanılabilmesi de mümkündür.

2013/11 sayılı SGK Genelgesinde verilen örneğe göre “21/7/1995 tarihinde 5434 sayılı Kanuna tabi doktor olarak göreve başlayan, 22/8/2008 tarihinde görevinden istifaen ayrılarak 3/10/2008 tarihinde özel muayenehane açan Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi kapsamındaki sigortalı, 6/11/2008 tarihli dilekçesi ile 14/11/1990-20/6/1995 tarihleri arasında fahri asistan olarak geçen süresini borçlanmak istemektedir. Sağlık Bakanlığı Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü Tescil ve Denklik Hizmetleri Daire Başkanlığınca tıpta uzmanlık süresinden sayılan 21/6/1992-20/6/1995 tarihleri arasındaki 3 yıllık süresi dışında kalan 14/11/1990-20/6/1992 tarihleri arasındaki süre fahri asistanlık süresi olarak borçlandırılacaktır.”

Bir görüşe göre fahri asistanlıkta geçen süreler zorunlu sigortalılık kapsamında sayılmalıdır⁵⁵. Öyle ki 4/1-a statüsünde sigortalı sayılabilmek için ücret unsurunun söz konusu iş ilişkisinde mevcut olması zorunlu değildir. Bu bakımdan fahri hekim ücret almadan bağımlı şekilde iş sözleşmesiyle çalışma yürüttüğünde bu çalışma 4/1-a kapsamında değerlendirilebilecektir. Yargıtay da 506 sayılı Kanun döneminde vermiş olduğu bir kararda hizmet tespit davası açan kişinin 1979-1983 yılları arasında Şişli Etfal Hastanesinde fahri asistan olarak çalıştığını, ilişkide zaman ve bağımlılık unsurunun bulunduğunu, ücret unsurunun ise bulunmamasının ilişkinin iş sözleşmesine dayanmadığını göstermeyeceğini belirterek çalışmanın iş sözleşmesine dayandığını tespit etmiştir⁵⁶. Her ne kadar Yargıtay’ın bu yönde kararı mevcutsa da fahri asistanlık sırasında gerçekleşen faaliyetleri kural olarak eğitim niteliğinde kabul etmek gerekir. Zira söz konusu faaliyetler ilgili mevzuatta “tıpta ve dış hekimliğinde uzmanlık eğitimi” olarak adlandırılmaktadır. Kanun koyucunun 5510 sayılı Kanun kapsamında da ilgili faaliyetleri eğitim olarak nitelendirdiği, söz konusu faaliyetin borçlanmaya konu edilmesinden anlaşılmaktadır. Eğitim faaliyeti kapsamında kural olarak taraflar arasında bağımlılık ilişkisinin varlığından söz edilemeyeceği için bu çalışmaların zorunlu sigortalılık kapsamında değerlendirilmesi de mümkün değildir.

9. Seçim Kanunları Gereğince Görevlerinden İstifa Edenlerin Açıkta Geçirdikleri Süreler

Bir diğer borçlanma hali sigortalının seçim kanunu gereği görevinden istifa ederek açıkta geçirdiği sürelerle ilişkindir. 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu’nun⁵⁷ 18’inci maddesinde milletvekili adaylığı için görevden çekil-

⁵⁴ Sözer, 2023: 512.

⁵⁵ Uşan, Erdoğan, 2021: 360; Güzel, Okur, Caniklioğlu, 2021: 578.

⁵⁶ Y10HD 22.01.2001 E. 2000/8477 K. 2001/39

⁵⁷ RG. 13.06.1983, 18076.

mesi gerekenler sayılmıştır⁵⁸. Sayılan kişilerin milletvekili adayı olmak istemeleri halinde görevlerinden istifa etmesi gerekecektir. İşte bu nedenle çalışmayan kişilerin “*istifa ettikleri tarih ile seçimin yapıldığı tarihi takip eden ay başına kadar açıkta geçirdikleri süreleri*” hizmet borçlanmasına konu etmeleri mümkündür (5510 sayılı Kanun m. 41/1-1).

2013/11 sayılı SGK Genelgesinde borçlanılabilecek süreler; (i) istifa ettikleri tarih ile seçimin yapıldığı tarihi takip eden ay başına kadar açıkta geçirdikleri süreler, (ii) seçimin yapıldığı tarihten önce görevine başlayanların ise istifa ettikleri tarih ile göreve başladıkları tarih arasındaki süreler, (iii) seçimlerin yapılamaması veya ertelenmesi nedeniyle yeniden görevlerine dönenlerin seçime katılmak üzere görevlerinden ayrıldıkları tarih ile seçimlerin ertelenmesi nedeniyle görevlerine başladıkları tarih arasında geçen süreler olarak ifade edilmiştir.

10. Kısmi Süreli Çalışmalarda Eksik Süreler

Kısmi süreli iş sözleşmesiyle çalışan ve bu nedenle kuruma bildirilen prim ödeme gün sayılarında eksik süreler olan sigortalıların ay içindeki bu eksik süreleri isteğe bağlı sigortalılık yoluyla telafi etmeleri mümkündür. Bunun yanında bu kişiler eksik süreleri telafi etmek adına hizmet borçlanmasından da yararlanabilmektedir (5510 sayılı Kanun’un m. 41/1-i). Hizmet borçlanması sayesinde isteğe bağlı sigortalılık yoluyla geçmiş döneme ilişkin telafi edilemeyen eksik süreler telafi edilebilecektir. Ancak 5510 sayılı Kanun’a 6111 sayılı Kanun’la eklenen bu imkân yalnızca ilgili bendin yürürlüğe girdiği tarih olan 25.02.2011 tarihinden sonraki sürelerle ilişkin olarak kullanılabilir. Yine aynı bentten bu imkânın sadece 4857 sayılı Kanun’a göre kısmi süreli iş sözleşmesi ile çalışan sigortalılar bakımından düzenlendiği görülmektedir.

Kısmi süreli iş sözleşmesinin özel görünümü olan çağrı üzerine çalışmanın da bu kapsamda kabul edilmesi ve hizmet borçlanmasına konu olabilmesi gerekir⁵⁹. Ancak öğretide bu imkânın ay içinde eksik çalışmaları olan sigortalılar tarafından kullanılabilceği, yılın bazı aylarında çalışıp kalan aylarda

⁵⁸ Madde 18: “*Hakimler ve savcılar, yüksek yargı organları mensupları, yüksek öğretim kurumlarındaki öğretim elemanları, Yükseköğretim Kurulu, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu üyeleri, kamu kurumu ve kuruluşlarının memur statüsündeki görevlileri ile yaptıkları hizmet bakımından işçi niteliği taşımayan diğer kamu görevlileri, aday olmak isteyen belediye başkanları ve subaylar ile astsubaylar, aday olmak isteyen siyasi partilerin il ve ilçe yönetim kurulu başkan ve üyeleri ile belediye meclisi üyeleri, il genel meclisi üyeleri, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile sendikalar, kamu bankaları ile üst birliklerin ve bunların üst kuruluşlarının ve katıldıkları teşebbüs veya ortaklıkların yönetim ve denetim kurullarında görev alanlar genel ve ara seçimlerin başlangıcından bir ay önce seçimin yenilenmesine karar verilmesi halinde yenileme kararının ilanından başlayarak yedi gün içinde görevlerinden ayrılma isteğinde bulunmadıkça adaylıklarını koyamazlar ve aday gösterilemezler.*”

⁵⁹ Kayırgan, 2021: 200.

çalışmayanların çalışmalarının bulunmadığı aylar için bu kapsamda hizmet borçlanması yapılamayacağı isabetli olarak belirtilmektedir⁶⁰.

Kısmi süreli iş sözleşmesi ile çalışan sigortalıların borçlandırılmasında eksik günler 30 güne tamamlanarak borçlanma yapılacaktır. 2013/11 sayılı Genelgeye göre ilgili ayın 28, 29 veya 31 gün olması fark yaratmayacaktır. Öte yandan eksik süreler için isteğe bağlı sigortalılık kapsamında ödeme yapılmışsa artık bu süreler için hizmet borçlanması yapmak mümkün değildir.

11. Yurtdışında Eğitimde Geçen Süreler

1416 sayılı Ecnebi Memleketlere Gönderilecek Talebe Hakkında Kanun⁶¹ kapsamında öğrenciler eğitim almak için yurtdışına gönderilmektedir. Gönderilen öğrenciler yurda döndüklerinde kendilerine yüklenen zorunlu hizmetlerini tamamlamak durumundadırlar. 5510 sayılı Kanunda düzenlenen hizmet borçlanması yapılabilecek süreler 2012 yılında 6353 sayılı Kanun⁶² bu kapsamdaki öğrenciler için özel olarak yeni bir bent eklenmiştir. Bu bende göre 1416 sayılı Kanun kapsamında sigortalı olmaksızın yurtdışına gönderilen öğrenciler sayılan koşullar altında “yurt dışında resmî öğrenci olarak geçirmiş oldukları öğrenim sürelerini” hizmet borçlanmasına konu edebileceklerdir. Bu koşullar (i) öğrenimini başarıyla tamamlamak; (ii) yurda dönüş yapmış olmak ve (iii) yükümlü bulunulan mecburi hizmet süresini tamamlamış olmaktır. Bununla birlikte yurtdışında sigortalının 18 yaşının tamamlanmasından önceki döneme ait olan kısmı hizmet borçlandırmasına konu edilemeyecektir (5510 sayılı Kanun m. 41/1-j).

Öte yandan 6353 sayılı Kanun’un 39’uncu maddesiyle 5510 sayılı Kanun’a eklenen geçici m. 43’e göre “1416 sayılı Kanuna göre yurt dışına gönderilen ve öğrenimini başarıyla tamamlayarak yurda dönenlerden yükümlü bulunduğu mecburi hizmet süresini tamamlamış olanlardan, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce 5434 sayılı Kanun hükümlerine tabi olarak çalışmaya başlamış olup geçici 4 üncü madde kapsamında çalışmaya devam edenler; yurt dışında resmî öğrenci olarak geçirmiş oldukları öğrenim sürelerinin 18 yaşının tamamlanmasından sonraki döneme ait olan kısmının tamamını veya bir bölümünü, müracaat etmeleri ve müracaatın kabul edildiği ay itibarıyla geçerli olan emekli keseneğine esas kazanç tutarı üzerinden ve borçlanacakları süreye ilişkin olarak hesaplanacak kesenek ve kurum karşılığı toplamından oluşan yükümlülük tutarının tamamını peşin olarak veya müracaatın kabul tarihinden itibaren oniki ayda eşit taksitler halinde ödemek suretiyle borçlanabilirler.” Aynı fıkranın devamında borçlanmış olunan sürelerin, fiili hizmet süresinin hesabında ve iştrakçiliğin başlangıç tarihinin tespitinde dikkate alınacağı da düzenlenmiştir.

⁶⁰ Tuncay, Ekmekçi, Gülver, 2023: 715.

⁶¹ RG. 16.04.1929, 1169.

⁶² RG. 12.07.2012, 28351.

12. Emniyet Genel Müdürlüğü ve Milli Savunma Bakanlığı Adına Okuyan Öğrencilerin Durumu

Hizmet borçlanmasına konu edilebilecek sürelerin düzenlendiği 41'inci maddede Polis Akademisi ile fakülte ve yüksek okullarda, Emniyet Genel Müdürlüğü hesabına okuyan öğrencilerin durumu düzenlenmemiştir. Nitekim 5510 sayılı Kanun m. 4/4-(e) bendinde yer verilen düzenlenmede Birinci fıkranın (c) bendi gereği sigortalı sayılanlara ilişkin hükümlerin "*Polis Akademisi ile fakülte ve yüksek okullarda, Emniyet Genel Müdürlüğü hesabına okuyan veya kendi hesabına okumakta iken Emniyet Genel Müdürlüğü hesabına okumaya devam eden öğrenciler ile polis nasbedilmek üzere Polis Meslek Eğitim Merkezlerinde polislik eğitime tabi tutulan adaylar*" hakkında da uygulanacağı düzenlenmiştir. Böylelikle 5510 sayılı Kanun döneminde bu süreler zaten 4/1-c bendi kapsamında sigortalılık süresinden sayılmakta olup hizmet borçlanması ihtiyacı ortadan kalkmıştır⁶³.

5510 sayılı Kanun öncesindeki dönemde 5434 sayılı Kanun hükümleri yürürlükte olup Emniyet Genel Müdürlüğü hesabına okuyanlar sigortalı sayılmamıştır. Sigortalılıkta dikkate alınmayan bu sürelerin borçlanılabilmesi için 5510 sayılı Kanun geçici m. 4/10 hükmüyle "*bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte Polis Akademisi ile fakülte ve yüksek okullarda Emniyet Genel Müdürlüğü hesabına okuyan veya kendi hesabına okumakta iken Emniyet Genel Müdürlüğü hesabına okumaya devam eden öğrenciler ile 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında çalışmakta olanların, bahse konu okullarda geçen başarılı eğitim süreleri, istekleri halinde; borçlanma talep tarihinde ilgisine göre en az aylık alan polis veya komiser yardımcısının emekli keseneğine esas unsurları üzerinden, bu sürelere ait sigortalı ve işveren hissesi priminin tamamı borçlandırılmak suretiyle hizmetten sayılır. Bundan doğacak borç tutarının tamamı borcun tebliğ edildiği tarihten itibaren iki yıl içinde kendileri tarafından ödenir*" düzenlemesi getirilmiştir.

Emniyet Genel Müdürlüğü hesabına okuyanlar için olduğu gibi Milli Savunma Bakanlığı hesabına okuyanlar için de 5510 sayılı Kanunda sigortalılık haline ilişkin özel düzenleme vardır. Kanun'un m. 4/4-(d) bendinde yer verilen düzenlenmede "*Harp okulları ile fakülte ve yüksek okullarda, Milli Savunma Bakanlığı hesabına okuyan veya kendi hesabına okumakta iken askeri öğrenci olanlar ile astsubay meslek yüksek okulları ve astsubay naspedilmek üzere temel askerlik eğitime tâbi tutulan adaylar*" hakkında 4/1-(c) bendi gereği sigortalı sayılanlara ilişkin hükümlerin uygulanacağı düzenlenmiştir. 5510 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesinden önceki dönem için ise 5510 sayılı Kanun geçici m. 4/10 hükmü uygulama alanı bulacaktır. İlgili hükme göre "*bu Kanunun yürürlüğe girmesinden önce üniversitelerin çeşitli fakülte, yüksek okul veya meslek yüksek okullarında kendi hesabına öğrenim yaptıktan sonra muvazaf astsubay*

⁶³ Ancak 5510 sayılı Kanun m. 4/5'e göre "*Dördüncü fıkranın (d), (e) ve (f) bentlerinde belirtilen okulları tamamlamadan ayrılanlar ile bu okulları tamamlamalarına rağmen görevlerine başlamadan ayrılanların, bu okullarda geçen eğitim süreleri sigortalılıklarından sayılmaz.*"

nasbedilenlerin sözü edilen okullarda geçen başarılı öğrenim süreleri de istekleri halinde; borçlanma talep tarihinde en az aylık alan astsubay çavuşun emekli keseneğine ait unsurlar üzerinden, bu fıkradaki esaslar dâhilinde borçlandırılarak tahsil edilmek suretiyle hizmetten sayılır.” Bu fıkradaki esaslar dahilinde ifadesinden kastedilen Emniyet Genel Müdürlüğü hesabına okuyanlarla ilgili öngörülmüş olan esaslardır. O halde bu sürelere ait sigortalı ve işveren hissesi priminin tamamı borçlandırılmak suretiyle hizmetten sayılacak ve borç tutarının tamamı borcun tebliğ edildiği tarihten itibaren iki yıl içinde kendileri tarafından ödenecektir.

Konuyla ilgili bir diğer düzenleme 5510 sayılı Kanun’un 46’ncı maddesinin ikinci fıkrasında yer almaktadır. Söz konusu düzenlemede doğrudan Emniyet Genel Müdürlüğü ve Milli Savunma Bakanlığı adına okumayan, ve fakat eğitimlerinden sonra subay veya astsubay ya da komiser yardımcısı veya polis memuru olanların durumu düzenlenmiştir. İlgili düzenlemeye göre *“fakülte veya yüksek okullarda kendi hesabına okuduktan sonra subay veya astsubaylığa nasbedilen veya yedek subaylık hizmetini takiben subaylığa geçirilenler veya yedek astsubaylık hizmetini takiben astsubaylığa geçirilenler ile fakülte ve yüksekokullarda kendi hesabına okuduktan sonra, komiser yardımcısı veya polis memuru olarak atananların başarılı öğrenim süreleri; borçlanmanın yapıldığı tarihte ilgisine göre en az aylık alan teğmenin, astsubay çavuşun veya polis memuru ya da komiser yardımcısının prime esas kazancı üzerinden, bu sürelere ait primler kendilerince ödenerek borçlandırılmak suretiyle hizmetten sayılır. Bu şekilde hesap edilecek borç, tebliğ tarihinden itibaren iki yıl içinde eşit taksitler halinde ödenir.”* Öte yandan aynı maddenin üçüncü fıkrasına göre fakülte veya yüksek okullarda kendi hesabına okumakta iken Milli Savunma Bakanlığı, Jandarma Genel Komutanlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığı veya Emniyet Genel Müdürlüğü hesabına okumaya devam eden öğrencilerin, daha önce kendi hesabına okudukları normal okul süreleri hakkında da ikinci fıkra hükümleri uygulanacaktır.

13. Uzman ve Usta Öğretici Olarak Çalışılan Süreler

Hizmet borçlanmasının düzenlendiği 41’inci maddede yer almayıp geçici maddede kendine yer bulan bir diğer borçlanma süresi uzman ve usta öğretici olarak çalışılan sürelerdir. 6111 sayılı Kanunla 13.02.2011 tarihinde 5510 sayılı Kanun’a eklenen geçici m. 31’e göre *“Milli Eğitim Bakanlığına bağlı her derece ve türdeki örgün ve yaygın eğitim kurumlarında ek ders ücreti karşılığında ilgili mevzuatı çerçevesinde uzman ve usta öğretici olarak çalıştırılanlar, bu durumlarını milli eğitim il veya ilçe müdürlüklerince belgelendirmeleri kaydıyla, bu maddenin yürürlük tarihinden önceki bu çalışmalarından dolayı ay içinde 30 günden eksik kalan sürelerini 41 inci madde esaslarına göre kendileri veya hak sahipleri borçlanabilirler. Borçlanılan bu süreler 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında sigortalılık süresi sayılır.”*

Aynı kanunla kısmi süreli iş sözleşmesiyle çalışanların kısmi süreli çalıştıkları aylara ait eksik süreleri borçlanabilme imkanları getirilmişse de 2013/11 sayılı Genelgeye göre “Milli Eğitim Bakanlığına bağlı her derece ve türdeki örgün ve yaygın eğitim kurumlarında ek ders ücreti karşılığında ilgili mevzuatı çerçevesinde uzman ve usta öğretici olarak çalıştırılanlar, 657 sayılı Kanununun 89 uncu maddesine göre geçici personel statüsünde bulduklarından bu sigortalılar için İş Kanunu hükümleri uygulanmamaktadır. Bu nedenle, 25/2/2011 tarihinden sonraki ay içinde 30 günden eksik kalan sürelerin bu kapsamda borçlandırılmasına imkan bulunmamaktadır.” Gerekeceği genelgedeki gibi açıkça yazılmamışsa da Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği’nin geçici 27. Maddesinde de 25.02.2011 tarihinden önceki çalışmalar için borçlanmanın mümkün olduğu düzenlenmiştir. O halde mevcut uygulamaya göre uzman ve usta öğreticiler 25.02.2011 tarihinden sonraki süreler için borçlanma yapma imkânına sahip değildir.

II. KOŞULLAR

Hizmet borçlanmasından faydalanabilmenin koşulları borçlanılabilecek sürelerin bulunması, sigortalı veya hak sahibinin talebi ve kurum tarafından tahakkuk ettirilen borç tutarının süresi içinde ödenmesidir.

A. Hizmet Borçlanmasına Konu Olabilecek Sürelerin Bulunması

Hizmet borçlanmasına konu olabilecek süreler kanunda düzenlenmiş olup sınırlı sayıdadır⁶⁴. Bu bağlamda sigortalıların hizmet borçlanması yapabilmesi için öncelikle hizmet borçlanmasına konu olabilecek sürelerin bulunması gerekmektedir. Bu sürelerle ilişkin detaylara yukarıda yer verilmiş olup tekrar edilmeyecektir.

B. Yazılı Talepte Bulunması

Hizmet borçlanmasına konu olabilecek sürelerin mevcudiyeti kendiliğinden bu sürelerin borçlanılmasını sağlamaz. 5510 sayılı Kanun’un 41. Maddesinde sigortalı sayılanların “kendilerinin veya hak sahiplerinin yazılı talepte bulunmaları” bir koşul olarak düzenlenmiştir. Kuruma hizmet borçlanması talebinde bulunmayan sigortalı için Kurum bu işlemi kendiliğinden yapamayacaktır⁶⁵. Bununla birlikte, yazılı talep mevcut olmasa dahi kurum sözlü talep üzerine borçlanma hesaplayıp primi tahsil etmişse sonradan yazılı talebin bulunmadığı ileri sürülerek borçlandırma işlemi iptal edilemeyecektir⁶⁶.

⁶⁴ Güzel, Okur, Caniklioğlu, 2021: 567; Tuncay, Ekmekçi, Gülver, 2023: 702; Korkusuz, Uğur, 2022: 363; Sümer, 2023: 243.

⁶⁵ Güzel, Okur, Caniklioğlu, 2021: 582-583; Tuncay, Ekmekçi, Gülver, 2023: 716.

⁶⁶ Aslanköylü, Karaoğlu, 2023: 1086.

Borçlanma talebinde bulunmak bir süreye bağlanmamıştır. Dolayısıyla sigortalılar ihtiyaç durumlarına göre diledikleri tarihte borçlanma talebinde bulunabilirler⁶⁷.

C. Tahakkuk Ettirilen Borcun Süresi İçinde Ödemesi

Hizmet borçlanması başvurusu üzerine sigortalı talep tarihindeki prime esas günlük kazanç alt ve üst sınırları arasında bir günlük kazanç bildirir ve bu kazancın %32'si üzerinden prim borcu hesaplanır (5510 sayılı Kanun m. 41/1). 2013/11 sayılı Genelgeye göre prime esas kazanç beyanında bulunulmaması halinde borçlanma tutarı, asgari günlük kazanç tutarı üzerinden hesaplanacaktır.

Kural bildirilen kazancın %32'si üzerinden prim borcu hesaplanması olmakla birlikte kısmi süreli iş sözleşmesiyle çalışanlar şayet ilgili dönemde genel sağlık sigortası primini ödemişse prim borcu %20 oranı üzerinden tespit edilecektir.

Prime esas günlük kazanç alt sınırı asgari ücretin otuzda biri, üst sınırı ise prime esas günlük kazanç alt sınırının 1/1/2017 tarihinden önce altı buçuk, bu tarihten sonra yedi buçuk katıdır. Borçlanma tutarının hesabında kullanılacak formül 2013/11 sayılı Genelgede şöyle verilmiştir:

- Borç Tutarı = Belirlenen Günlük Kazanç x % 32 x Borçlanılacak Gün Sayısı

Sigortalının borçlanmaya esas günlük kazancının tespitinde esas alınacak tarih önem arz eder. 2013/11 sayılı Genelgeye göre “*adi posta veya kargo ile gönderilen veya Kuruma doğrudan verilen borçlanma dilekçesinin Kurum kayıtlarına intikal ettiği tarih; taahhütlü, iadeli taahhütlü, acele posta servisi, PTT Alo Post veya PTT Kargo ile gönderilenlerde postaya veya kargoya verildiği tarih, e-devlet başvurularında ise başvurunun yapıldığı tarih esas alınacaktır.*”

Kurum tarafından hesaplanan prim borcunun sigortalıya tebliğ edildiği tarihten itibaren bir ay içinde ödenmesi gerekir. Aksi halde hizmet borçlanması gerçekleşmeyecektir. Zamanında ödenmeyen prim borcu ilgili sürelerle ilişkin hizmet borçlanması hakkını ortadan kaldırmaz⁶⁸. Ancak bu süreler için sigortalının yeniden hizmet borçlanması başvurusu yapması gerekir. Yeni başvuru yapılması halinde prim borcu yeni başvurunun koşullarına göre tekrar hesaplanır⁶⁹. Öte yandan 2013/11 sayılı SGK Genelgesinde belirlenen borcun kısmen ödenmesi halinde ödeme yapılan kısma ilişkin hizmet borçlanmasının gerçekleşeceği isabetli olarak belirtilmiştir.

⁶⁷ Tuncay, Ekmekçi, Gülver, 2023: 716.

⁶⁸ Tuncay, Ekmekçi, Gülver, 2023: 717; Güzel, Okur, Canikioğlu, 2021: 584; Aslanköylü, Karaoğlu, 2023: 1086; Kayırgan, 2021: 182.

⁶⁹ Tuncay, Ekmekçi, Gülver, 2023: 717; Sözer, 2023: 527.

Tahakkuk ettirilen borcun kurum tarafından hatalı hesaplanması halinde tahsil edilmemiş olan tutarlar nedeniyle hizmet borçlanması eksik yapılması söz konusu olabilir. Bu noktada bakılması gereken ilk husus noksan tahakkukun sigortalının kasıt, kusur, hata veya yanıltıcı beyanından kaynaklanıp kaynaklanmadığıdır. 5510 sayılı Kanun m. 88/22'ye göre “sigortalılar ile tüzel kişilerin kasıt, kusur, hata veya yanıltıcı beyanından kaynaklanmaması şartıyla, sigortalılarca ödenen prim ve prime ilişkin borcun noksan tahakkuk ettirildiğinin Kurumca sonradan tespit edilmesi hâlinde tespit edilen fark prime ilişkin borç aslına, tebliğ tarihinden itibaren 89 uncu maddenin ikinci fıkrasına göre gecikme cezası ve gecikme zammı uygulanır.” Yine 2013/11 sayılı SGK Genelgesine göre “sigortalılar ile tüzel kişilerin kasıt, kusur, hata veya yanıltıcı beyanından kaynaklanmaması şartıyla, sigortalılarca ödenen borçlanma tutarlarının noksan tahakkuk ettirildiğinin Kurumca sonradan tespit edilmesi halinde, tespit edilen fark borçlanma tutarına ilişkin borç aslı sigortalılara tebliğ edilerek, borcun tebliğ tarihinden itibaren en geç bir aylık sürede ödenmesi istenecek olup, fark borçlanma tutarının bu süre içerisinde ödenmemesi durumunda ödenen tutara karşılık gelen süre dikkate alınacaktır. Bir aylık süre geçtikten sonra yapılan ödemeler ise dikkate alınmayacaktır.” O halde sigortalının kasıt, kusur, hata veya yanıltıcı beyanından kaynaklanan noksan hesaplamalarda sadece ödenen tutara karşılık gelen süre dikkate alınacakken sayılan hallerden kaynaklanmayan noksan hesaplamalarda öncelikle sigortalıya eksik borç tebliğ edilecek ve bir aylık süre içinde borç ödenmesi halinde tüm süre için borçlanma yapılacaktır. Yargıtay’ın önüne gelen bir olayda sigortalıya askerlik dönemine ilişkin 5.101.200 TL askerlik borçlanma bedeli tahakkuk ettirilmiş, sigortalı 29.09.1997 tarihinde tahakkuk edilen tutarın tamamını süresinde ödemiş, ancak, Kurum tarafından tahakkuk ettirilen borçlanma bedelinde hata olması nedeniyle ödenen tutar karşılığı olarak 540 gün yerine yalnızca 96 gün askerlik borçlanması kabul edilmiştir. Yargıtay ise “mahkemece davacı tarafa yöntemine uygun şekilde verilecek mehille, bakiye askerlik borçlanmasının, talep tarihi olan 02.11.1995 tarihindeki borçlanma bedeli üzerinden, ödeme tarihine kadar işleyecek yasal faizi ile birlikte usulünce yapılması sağlanmalı ve varılacak sonuç çerçevesinde bir karar verilmelidir” şeklinde hüküm kurmuştur⁷⁰.

Kural olarak borçlanılacak gün sayısı sigortalı tarafından belirlenir. Buna karşın uygulamada belirtilen tarih aralığındaki günlerin hatalı hesaplanması söz konusu olabilir. Anayasa Mahkemesi’nde bireysel başvuruya konu olan bir olayda sigortalının askerlik hizmeti 766 gün iken idare tarafından yanlış hesaplama sonucunda 756 günlük borç çıkarılmıştır. 21.02.2008 tarihinde borçlandırılan tutar ödenmişse de daha sonra başvurusunun eşine 5 hizmet günü eksik olduğu gerekçesiyle ölüm aylığı bağlanmamıştır. Daha sonra 10 günlük eksik süre 04.07.2013 tarihinde ödenmiştir. Anayasa Mahkemesi kararında “idarenin başvurusunun eşinin askerlik hizmetini on gün eksik hesaplaması ve buna bağlı olarak on güne isabet eden borçlandırma işlemini zamanında

⁷⁰ Y10HD 25.03.2014 E. 2013/10832 K. 2014/6821

yapmaması nedeniyle başvurucu 21/2/2008 tarihi ile Temmuz 2013 tarihi arasındaki döneme ilişkin ölüm aylıklarından mahrum kalmıştır. Başvurucunun idarenin kusurundan dolayı bu döneme ilişkin ölüm aylıklarından yoksun bırakılması başvurucuya orantısız bir külfet yüklemiştir. Bu durumda kamu yararı ile özel yarar arasında kurulması gereken makul dengenin başvurucu aleyhine zedelendiği sonucuna ulaşılmıştır” değerlendirmesi yaparak mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır⁷¹.

Hizmet borçlanmasıyla ilişkin tutar Kuruma ödendikten sonra bu tutarın iade edilerek borçlanmanın iptal edilmesi 5510 sayılı Kanun’da düzenlenmemiştir. Yargıtay da buna ilişkin bir olayda borçlanma bedelinin iadesinin kanunda düzenlenmediğinden hareketle davacının askerlik borçlanmasının iadesine ilişkin talebinin reddi yönünde hüküm kurmuştur⁷². Buna karşılık Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği’nin 66. Maddesine 2011 yılında eklenen 11’inci fıkrasında “Kanunun 41 inci maddesine göre yapılan borçlanmalarda aylık bağlanmamış olması şartıyla Kuruma yazıyla müracaat edilmesi halinde borçlanmadan vazgeçilebilir. Ödenen borçlanma tutarının tamamı faiz uygulanmaksızın iade edilir. Kısmi iade yapılmaz. Yanlış veya yersiz olarak yapılmış borçlanma tutarları da faiz uygulanmaksızın ilgililere iade edilir. Borçlandıkları hizmetler dikkate alınarak aylık bağlanmış olanların ödedikleri borçlanma tutarı ile sigortalıların vefatından önce yapmış olduğu borçlanmalara ilişkin borçlanma tutarları hak sahiplerine iade edilmez.” hükmü yer almaktadır. Buna göre sigortalıya aylık bağlanmıyorsa artık iade mümkün değildir. Yargıtay da vermiş olduğu bir kararda davacının askerlik borçlanmasının iptal edilmeden aylık hesabında değerlendirilmiş olması nedeniyle borçlanma süresinin iptal edilip borçlanma miktarının davacıya iadesine karar verilmesini isabetsiz bulmuştur⁷³. Ancak sigortalıya aylık bağlanmamışsa, borçlanma bedelinin tamamı faiz uygulanmaksızın iade edilecektir. Esasen bu düzenlemenin Yönetmelik değil Kanun’da yer alması daha isabetli olacaktır.

Aylık bağlanma durumunun belirlenmesinde tahsis talep tarihi esas alınacaktır. 2013/11 sayılı Genelgeye göre “tahsis talep tarihinden sonraki bir sürede borçlanmanın iade edilmesi için talepte bulunulmuş ise borçlanmanın iadesi yapılmayacaktır. Ancak, iade talebi tahsis talebinden sonra olanlardan tahsis talebinden sarfınazar edenlerin iade işlemleri yapılacaktır.” Öte yandan yine 2013/11 sayılı Genelgeye göre “borçlanmaların iadesinde Kanunun yürürlük tarihinden önce veya sonra borçlanmanın yapılmış olmasına bakılmayacaktır. Kanunun yürürlük tarihinden önce borçlanma yapmış olup, 1/10/2008 tarihinden sonra borçlanmanın iadesini talep edenler hakkında bu Genelge hükümleri doğrultusunda işlem yapılacaktır.”

⁷¹ AYM Besime Çetin Başvurusu (Başvuru Numarası: 2014/17809), 8/11/2017, R.G. Tarih ve Sayı: 3/1/2018 -30290

⁷² Y10HD 25.04.2016 E. 2016/683 K. 2016/6594

⁷³ Y10HD 12.12.2014 E. 2014/11739 K. 2014/26637

III. HİZMET BORÇLANMASININ HÜKÜM VE SONUÇLARI

Hizmet borçlanmasının prim ödeme gün sayısı ve duruma göre sigortalılık başlangıç tarihi üzerinde sonuçları vardır⁷⁴. Öte yandan sigortalılık başlangıç tarihi üzerindeki sonuçlar duruma göre kişinin sigorta yardımlarından yararlanmak için tabi olduğu koşulların da değişmesine neden olabilmektedir.

A. Prim Ödeme Gün Sayısına Etkisi

Hizmet borçlanmasına konu olan süreler 5510 sayılı Kanun'un 41'inci maddesinin üçüncü fıkrasına göre sigortalılık süresinden sayılır ve sigortalının prim ödeme gün sayısına eklenir. 5510 sayılı Kanunun yürürlük tarihinden sonraki sürelerle ait borçlanmalarda borçlanılan prime esas gün sayısı borçlanılan ilgili aylara mal edilecektir. Borçlanma talebinde belirtilen prime esas kazanç ise *"borcun ödendiği tarihteki prime esas asgarî kazanç oranlanarak, söz konusu oran ilgili ayın prime esas asgarî kazancı ile çarpılır"* ve bulunan bu tutar da borçlanılan ayın prime esas kazancı olarak esas alınır (5510 sayılı Kanun m. 41/5)⁷⁵.

Borçlanılacak sürenin hesabına ilişkin esaslar 2013/11 sayılı genelgede belirlenmiştir. Buna göre ayın 28, 29, 30 veya 31 gün olup olmadığına bakılmaksızın ay 30, yıl 360 gün olarak dikkate alınır. Borçlanılacak sürenin başlangıcı ve bitişinin ay içinde herhangi bir güne rastlaması halinde de ay yine 30 gün alınacak ve borçlanılacak gün hesabı buna göre yapılacaktır. Buna karşın askerlik borçlanmasına ilişkin önüne gelen bir olayda Yargıtay, Kurumun 07.11.1980 ile 07.07.1982 tarihleri arasında yapılan askerliği 20 ay kabul eden ve 600 gün borçlandırma yapan işlemini isabetsiz bularak fiilen askerlik yapılan 609 gün sayısının tamamının borçlanılabileceği yönünde karar vermiştir⁷⁶.

B. Sigortalılık Başlangıç Tarihine Etkisi

Hizmet borçlanmasının diğer bir hukuki sonucu borçlanılan sürenin sigortalılık başlangıç tarihinden önce olması durumunda sigortalılık başlangıç tarihinin borçlanılan gün sayısı kadar geriye gitmesidir (5510 sayılı Kanun m. 41/3). Sigortalılık başlangıç tarihinin geriye gitmesinin sigortalıların hakları üzerinde ciddi sonuçları vardır. Öyle ki duruma göre kişinin tabi olduğu Kanun dahi değişebilir ve böylelikle kişinin daha farklı koşullarla yaşlılık aylığından yararlanması gündeme gelebilir. Sigortalılık başlangıç tarihinin

⁷⁴ Tuncay, Ekmekçi, Gülver, 2023: 717 vd.; Sümer, 2023: 248.

⁷⁵ 4/1-a statüsünde bulunan sigortalılar 5510 sayılı Kanun döneminden önceki dönemler için borçlanma yapsa da bu düzenlemeye tabidir. Bkz: 5510 sayılı Kanun geçici m. 7/4: *"...Ancak, bu Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında bulunan sigortalılar için bu Kanunun yürürlük tarihinden önceki dönemlere ait sürelerin bu Kanunun yürürlük tarihinden sonra borçlanılması halinde de 41 inci madde ve 8/5/1985 tarihli ve 3201 sayılı Kanun hükümleri uygulanır..."*

⁷⁶ Y21HD 22.06.2020 E. 2020/140 K. 2020/2622

geriye gitmesinin diğeri bir sonucu olarak sigortalı kendisine yaşlılık aylığı bağlanmasına hak kazanabilir. Bu durumda ise hizmet borçlanmasına ilişkin borcun ödendiği tarihi takip eden ay başından itibaren sigortalıya aylık bağlanacaktır (5510 sayılı Kanun m. 41/3).

Hizmet borçlanmasının sigortalılık başlangıç tarihine etkisinde dikkat edilmesi gereken husus, sigortalılık başlangıç tarihinin mevcut sigortalılık başlangıç tarihinden borçlanılan gün kadar geriye doğru yürütülmesidir⁷⁷. Bir diğeri ifadeyle borçlanılan süreye ilişkin tarih yeni sigortalılık başlangıç tarihi olmayacaktır. Örneğin sigortalılık başlangıç tarihi 01.01.2001 olan bir sigortalı 15.05.1995 tarihinde başladığı askerlik sürelerini borçlandığında sigortalılık başlangıç tarihi 15.05.1995 olmayacak, 01.01.2001 tarihinden borçlanılan gün sayısı kadar geri gidilecektir.

C. Borçlanılan Sürelerin Statüsü

Borçlanılan sürelerin hangi statüde değerlendirileceği, özellikle farklı statüdeki çalışmaların sigorta yardımlarından yararlanma noktasında yarattığı fark gözetildiğinde önem arz etmektedir. 5510 sayılı Kanun'un 41. maddesinin dördüncü fıkrasında borçlanılan sürelerin statüsü hakkında ikili ayrıma gidilmiştir. Bir grup borçlanmalar borçlanılan tarihte sigortalının sigortalılık statüsüne göre değerlendirilirken bir grup borçlanmalar ise doğrudan 5510 sayılı Kanun'un 4/1-a veya 4/1-c statüsünde değerlendirilmektedir.

Düzenlemeye göre "birinci fıkranın (a), (b), (d), (e), (f), (g), (h) ve (j) bentleri gereği borçlananlar" bakımından borçlanılan süreler sigortalının borçlandığı tarihteki statülerine göre değerlendirilecektir. Buna karşın "birinci fıkranın (c) ve (i) bentleri gereği borçlananlar" bakımından borçlanılan süreler 4/1-c statüsüne göre ve "birinci fıkranın (i) bendine göre borçlananlar" için ise borçlanılan süreler 4/1-a statüsüne göre değerlendirilecektir. O halde kısmi süreli çalışanların bu çalışmalarına ilişkin eksik süreleri borçlanıldığında borçlanmalar 4/1-a statüsünde; 4/1-c statüsündeyken aylıksız izin kullananların ve seçim gereği görevinden istifa edenlerin bu sürelerle ilişkin borçlanmaları 4/1-c statüsünde; kalan haller için borçlananların borçlanmaları ise talep tarihindeki statülerine göre işlem görecektir. Öte yandan 2013/11 sayılı Genelgeye göre "Kanunun geçici 4 üncü maddesi uyarınca haklarında 5434 sayılı Kanunun mülga hükümleri uygulanacak olan sigortalıların 41 inci maddenin (f) ve (g) bentlerine göre borçlandırılan süreleri 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında" değerlendirilecektir. Yine aynı genelgeye göre "Kanununun 4 üncü maddesi kapsamında zorunlu sigortalılığı sona erdikten sonra isteğe bağlı sigortaya prim ödeyenlerden sigortalılığı sona erdikten sonra Kanununun 41 inci maddesinin (a), (b), (d), (e), (f), (g), (h) ve (j) bentlerine göre borçlandırılan süreler 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (b) bendi kapsamında" değerlendirilecektir.

⁷⁷ Arıcı, 2022: 535.

Talep tarihinde belirli bir sigortalılık statüsünde sigortalı olanlar bakımından hizmet borçlanması süreleri bu statü üzerinden gerçekleşirken; aktif sigortalılık durumu sona erdikten sonra hizmet borçlanması talebinde bulunanlar bakımından ise en son statülerine göre işlem yapılacaktır (2013/11 Sayılı SGK Genelgesi).

ASGF
AKADEMİK SOSYAL GÜVENLİK PLATFORMU